

Tove Ditlevsen

Dolken

(1963)

Han lå og betragtede sin endnu sovende kone, alvorligt og intenst, som om hun repræsenterede en matematisk opgave, der skulle løses, før han kunne beskæftige sig med andre ting. Han følte altid en vis ømhed for hende, lige før han vækkede hende om morgenen. Den gik hurtigt over, og hun fik det sjældent at mærke. Han hørte drengen liste rundt i barnekammeret, småhoste og snakke med sig selv. Det var ham på det strengeste forbudt at vække sine forældre.

Han vendte sig ind mod væggen og råbte: – Nå, Ester, klokken er otte.

Det var hans sædvanlige morgenhilsen. En af de pligter han af uopklarede grunde påtog sig var at vise sin familie et køligt og let anklagende væsen, som skulle udtrykke hans holdning over for tilværelsen i almindelighed og bestyrke ham i hans opfattelse af sig selv som et forstandsbetonet menneske, der foragtede alt føleri. Han havde ikke sin kones billede stående på skrivebordet i sit kontor, og han gik ikke som sine kolleger rundt med små fotografier af sit afkom, som han viste frem i tide og utide. Til gengæld var de to ganske vist næsten altid i hans tanker, men af hvad art hans tilknytning til dem var, kunne han ikke gøre rede for, ligesom han havde svært ved at holde dem ude fra hinanden. De var som skygger i ham selv, tankefostre han ikke kunne slippe af med, produkter af en svaghed i ham, han af al magt søgte at overvinde. De stillede sig i vejen for hans planer og gjorde ham adspredt og irriteret netop i øjeblikke, hvor han havde brug for alle sine energier. Han tænkte ofte: mit liv ville have formet sig ganske anderledes, hvis de ikke havde været. Han var student endnu, da han traf Ester. Han vidste ikke nøjagtigt, om han ville have giftet sig med hende, hvis det ikke pludselig var blevet nødvendigt. Det var et spørgsmål, han mange gange om dagen stillede sig selv uden nogensinde at finde løsningen på det eller spekulere nærmere over, hvilken værdi denne løsning, som sagerne stod, kunne have for ham. Men han kunne ikke lide den tanke, at hans liv skulle være behersket af tilfældigheder. Ting og mennesker var noget, man rakte ud efter, når de kunne tjene et ganske bestemt formål. Man brugte dem til noget, i modsat fald blev man selv brugt.

Han satte sig op i sengen og så tavst på sin kone, der sad i underkjole foran toiletbordet og redte sit hår, så upåvirket af sin halvnøgenhed, som

om de havde været gift i femogtyve år. I spejlet smilede hun til ham, usikkert, brødebetyngt, en holdning der var en naturlig følge af hans, men som ikke desto mindre ærgrede ham.

– Hvorfor i alverden klæder du dig ikke ordentligt på, før du reder dig? spurgte han gnavent.

Uden at svare rejste hun sig hurtigt og gik ind til barnet. – Godmorgen, lille skat, sagde hun i en tone, som om han var baby endnu.

Hun ødelagde den dreng. Hun sugede al selvstændighed ud af kroppen på ham med sin moderpylrethed, men han skulle vise dem begge to – det ville ikke rigtig tage form for ham, hvad han skulle „vise“ dem. Han så på sit armbåndsur og sprang i et sæt ud på gulvet og nøs fem-seks gange i træk, før han begyndte at iføre sig sit tøj. Han led af en morgensnue, der ikke havde noget med virkelig forkølelse at gøre. Det var noget nervøst, havde lægen sagt. Før han blev gift, havde han ikke fejlet det ringeste.

Han gik ud i badeværelset, hvorfra han hørte hende bevæge sig omkring i køkkenet. Nu postede hun vand i kedlen. Han lod forsigtigt barberkniven glide hen over sit fremstrakte adamsæble. Drengen var påfaldende stille. Mon han var gået i seng igen? Han plejede ellers at rende i hælene på sin mor og pludre løs om alt muligt her om morgenen. Det var ganske interessant at høre, hvad børn sagde, når de ikke vidste af, at man hørte det. Han konstaterede forbavset, at han næsten savnede den pludren. Vanen er det halve liv, tænkte han adspredt.

Hun var ved at øse havregrød op til drengen, da han trådte ind i spisestuen. Hun sendte ham et hurtigt blik. – Nu kommer jeg med kaffen, sagde hun.

Han nikkede kort og anbragte sig over for sin søn og så nøje på ham. Barnet undgik hans blik og rokkede nervøst på stolen.

Han må have lavet et eller andet, tænkte faderen.

Så slog en bestemt mistanke ned i ham. Hans ansigt fik et udtryk, som om han smagte på noget bittert.

– Kan du vise far din dolk, sagde han blidt.

Barnet havde fået dolken i julegave. Siden havde faderen med passende mellemrum spurgt efter den. Drengen passede ikke godt nok på sine ting, og når hans legetøj blev væk, erstattede hans mor det så vidt muligt med noget magen til for at undgå vrøvl. En kortsynet, egoistisk manøvre, der for øvrigt var temmelig formålsløs, da svindelen i reglen blev opdaget. Bortset fra nogle tvivlstilfælde, der omfattede en cowboyrevolver, en panderem med indianerfjer og et plasticpuslespil, var det altid lykkedes ham med 100 procents sikkerhed at afsløre hendes tricks. Det krævede ikke større hovedbrud at skelne mellem en ny og en brugt ting. De tre nævnte tilfælde havde han ladet ligge. Han havde stor retfærdighedssans og risikerede altid hellere at tro på en løgn end at beskyldte folk for noget, de ikke havde gjort sig skyldige i.

Men med dolken var det en ganske anden sag. Han havde selv fået den af sin far, da han var seks år, og da han juleaften overrakte sin søn den, havde han nøje indprentet ham, at der fulgte ganske særlige forpligtelser med besiddelsen af den. Den var, i modsætning til alt hvad barnet hidtil havde ejet, fuldkommen uerstattelig. Når han bad om at se den, betragtede de alle tre det ciselerede blad og den slidte skede med den andagt, der fulgte med bevidstheden om, at der for manden var knyttet en masse værdifulde erindringer til synet af den. Han forklarede, hvordan han som barn altid havde gået med den i sit spejderbælte og følt sig højt hævet over andre drenge, der ikke havde sådan en dolk. Både drengen og hans mor vidste, at det var den af alle gaver – for resten fik han ikke mange, børn var ikke så forvante dengang – han i hele sit liv havde været lykkeligst for. Nu havde han givet den videre til sin søn, der lige var fyldt fem år, og bare for at kunne gøre det havde han selv passet så godt på den. Sådan forekom det ham i det mindste nu.

ciselerede bearbejdet omhyggeligt for at udjævne overfladen

Drengen rødmede og så forfærdet på ham. Hans store øjne løb fulde af angst.

– Den – den er blevet væk, hviskede han.

Han klemte om skeen, så de små knoer blev helt hvide.

Moderen hældte kaffe i mandens kop. Hendes hånd rystede.

– Vi finder den nok, sagde hun hurtigt.

Han tog sukker og fløde og rørte rundt i kaffen, mens hun blev stående ved siden af ham og krøllede sit forklæde nervøst mellem fingrene. Han så op på hende med sammenknebne læber.

– Du vidste det altså, sagde han koldt, hvor længe har du troet, jeg ville undgå at opdage det?

Hans hjerte bankede højt og hårdt af vrede. Det er dog toppunktet, tænkte han.

Hun satte sig ved siden af drengen, der stadig sad med hånden klemt fast om skeen, uden at spise.

– Den blev væk i går, sagde hun og så ned i dugen. Jeg tænkte, vi fandt den igen, det er da sket før. Spis nu din grød, min skat.

Hun klappede barnet på hovedet.

Han gik ud i entreen efter sin frakke.

– Jeg vil råde jer til at finde den til i aften, sagde han.

Så gik han uden at sige farvel.

Hele dagen tænkte han kun på dolken, der var smidt væk. Han var en lille dreng, og han gik på en tilgroet sti i skoven, der lå bagved hans forældres hus. Dolken lignede i luften foran ham, solen blinkede i bladet. Han skar pilekviste af med den. Han bestemte, beruset af sin magt, hvilke grene han ville skåne, og hvilke, der skulle falde for hans dolk. Han skar nogle af, der så svage og kraftsløse ud, og som han ikke havde brug for, og han fandt i sidste øjeblik på, at en stærk og sej gren skulle få lov

at leve. Pilekvistene var fjender i en slagen hær. Enerådigt og lunefuldt huggede han løs mellem dem. Stolt viste han sin skat for en anden lille dreng og lod ham veje den i hånden. Han gav ham den tilbage og så på ham, som om der ikke var noget særligt ved den. Store skyer trak hen
5 over himlen. De andre forstod ikke, at han var bestemt til noget sejrrigt og strålende. Han følte dolken mod sin hofte og var stærk og ensom i ødemarken. Den var købt i Finland. Hans far havde bragt den hjem fra en forretningsrejse. Der fandtes ikke en sådan dolk i hele Danmark. Han spillede „land“ med nogle kammerater og huggede hidsigt dolken
10 i jorden som i hjertet på sin værste fjende. Bladet stod lodret i vejret og vibrerede lidt med en syngende, næppe hørbar tone. Han tegnede en cirkel om sine fødder. „Den, der kommer inden for stregen, dræber jeg,“ råbte han. Ingen prøvede at komme inden for stregen. De sludrede fredeligt sammen uden for og lod ham stå i sin cirkel, svingende med dolken.
15 Han brød sig ikke om deres lege, og de forstod ikke hans. Allerede før han kom i skole, var han begyndt at få smag for ensomhed. Han mente, det var tegn på, at han var anderledes end de andre, udpeget af skæbnen som et menneske, der skulle drive det vidt. Han talte højt med sig selv på vej til skole, når der ikke var nogen i nærheden. Han var hærfører
20 og konfererede med fjendtlige statsoverhoveder. Snedigt og tvetunget formede han sine ord, hentet fra Carit Etlars og Ingemanns romaner. Han blev dygtig til verdenshistorie. Lang tid var Napoleon hans store helt. Han tænkte sig, han måtte have lignet hans far, der var en tavs og streng mand, hvis væsen var uberegneligt og gådefuldt. Moderen snak-
25 kede meget og forvirret. Pludselig så hun på faderen og tav. De skændtes aldrig. Alligevel var der noget hemmeligt mellem dem. Han havde følt, at de på en dunkel måde var modstandere, og så holdt han med sin far. Han sad mellem dem om aftenen og betragtede sin dolk. Den var ikke et stykke legetøj, men et våben skabt til at bruges, når tiden var inde.
30 Finske sømænd gik altid rundt med sådanne dolke.

Han passede sit arbejde som sædvanligt og gav ordrer til kontordamerne. En underlig, mørk opstemthed kom over ham. Tiden var inde til at gribe ind, afgørende, radikalt. Hun skulle ikke ødelægge hans søn. Pludselig
35 så han det lille, skræmte ansigt for sig og strejfedes af noget, der lignede medlidenhed, noget han ikke ville vide af. Dolken huggede sig en usynlig vej gennem hans tanker og skar al overflødig, skadelig svaghed bort. Han skulle være styrken i drengens opvækst, Alvoren, ansvarsbevidstheden. Men han løb altid hen og gemte sig hos sin mor. Blev det sådan ved,
40 det ham skidt i verden. Han havde den samme veghed over sine træk som hun.

Han pressede læberne sammen og rynkede panden. Jeg har advaret dem, tænkte han. Jeg har fundet mig i tilstrækkelig meget. Som dagen skred frem, følte han, hvordan noget langsomt frigjorde sig i ham,

noget der længe havde samlet sig sammen og hvilet på hans sind som en ulidelig tyngde. De havde skabt en verden uden for ham, skønt det udelukkende var i kraft af ham de eksisterede. De var bange for ham og trak sig tilbage fra ham. I aften skulle han vise dem, hvem der var den
 5 sejrende. Den eneste i verden, der kunne beskytte sin søn effektivt. At dolken var smidt væk var dråben, der fik bægeret til at flyde over. Det forekom ham uklart, at han allerede havde regnet med det, da han gav drengen den. Alt smed han væk. Intet der kunne købes for penge havde værdi for ham. Og hvem skaffede så pengene? Han så et tåget billede af
 10 sig selv som en aldrende mand, med en mislykket og holdningsløs søn, hvis udskejelser og spillegæld han måtte betale. Og hans kone flagrede rundt om knægten, forsvarede ham, prøvede at dække over hans fejltrin, og var brødebetyngt og fjern, borte i sit moderskab, tabt, forsvundet for alle andre end sit barn. Sådan skulle det ikke gå. Han var et stærkt,
 15 forstandsbetonet menneske, der ikke lod sig lede af tilfældigheder. Han var selv den, der brugte. Han ville udnytte alle de chancer, der tilbød sig, skaffe sig forbindelser og uden skrupler springe folk forbi, der var ældre end han i tjenesten. Men folk, der ville frem, måtte have et privatliv, der var uden problemer.

20 Store planer, der længe havde været gemt hen, dukkede op igen i hans tanker. Planer, hvis udførelse han troede på i dag.

Henimod fyraften sad han og fløjtede i sit kontor. Gennem glasdøren så han, hvordan damerne vendte sig forbavset i deres stole. De plejede ikke at se deres strenge chef så munter.

25 Han sad i bussen på vej hjem og nærmede sig dem som en uafvendelig skæbne. Det var aldrig før kommet til åbent skænderi mellem ham og Ester, for bare et hårdt tonefald fik en begyndende gråd til at bæve om hendes læber. Det var kvinders sædvanlige forsvar. Visse mænd lod sig
 30 livet igennem kujonere af kvindetårer. Men ikke han. Det var forbi nu. Skånselsløst ville han hugge ord ud af sit vredagtige hjerte og kyle en usynlig dolk ind mellem hende og drengen. Svidende, sandfærdige ord. I et glimt ville barnet se, at der ikke længere fandtes beskyttelse hos hans mor. Med ét slag ville tyngdepunktet i hans verden flyttes over
 35 på den stærke. Han forberedte i tankerne taktikken, han ville benytte sig af: begynde ganske roligt, venligt, bestemt, og så pludselig forandre stemmeføring og hæve sig op i vredens og magtens høje, rene, befriende luft. Når de var helt opløst begge to, ville han standse udbruddet og tage drengen op på skødet: Lover du så far, at du aldrig mere vil smide noget
 40 væk? Godt, så taler vi ikke mere om den dolk!

Han så op mod himlen, da han stod af bussen: en blå forårshimmel. Kolde vindpust slog ind om ham, da han gik om hjørnet og vandrede nedad gaden mod hjemmet. Uden at forhaste sig, rank og sikker.

Han standsede brat op. Barnet kom løbende imod ham med blussende kinder. Hans øjne strålede af glæde:

– Far, råbte han forpustet, vi har fundet dolken. Jeg havde glemt den oppe hos Preben!

5 · Overrumplet stirrede han ned på sin søn. Han skuldre sank umærkeligt sammen. Noget skred inde i ham som et væltet korthus. Mekanisk klemte hans hånd om drengens.

– Det var jo godt, sagde han tonløst. Hans hjerte slog uregelmæssigt som efter en længere løbetur. Benene føltes så tunge. De klare, skarpe
10 tanker løb pludselig sammen i et sejt, uigennemtrængeligt vildnis. Noget faldt til bunds i ham med svimlende hast, et håb måske. Ingenting var forandret, måske fandtes der ingen mulighed for forandring. Oppe i stuerne ventede hans kone. Lettet ville hun vise ham dolken. Som altid ville de stå ude i køkkenet og tale sagte sammen, mens han sad og ventede
15 på maden, grublende, ensom, irritabel.

Drengen så ængsteligt op på ham. Han måtte småløbe for at følge sin fars lange skridt.

– Hvorfor ser du ikke glad ud, far? spurgte han beklemt.

Han fik ikke noget svar.

